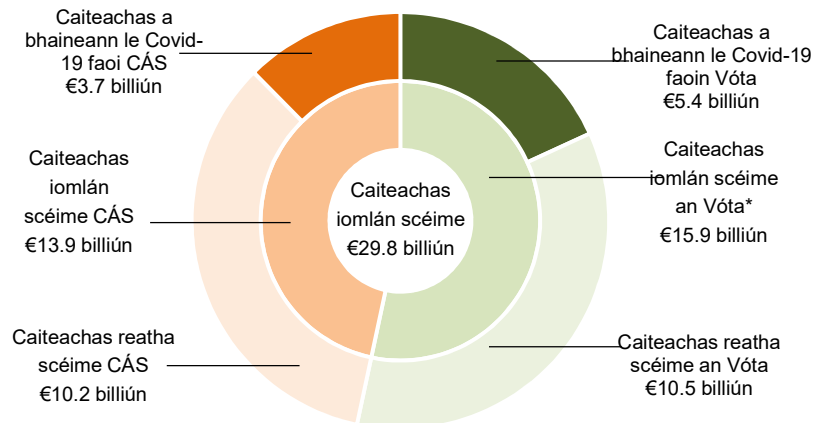

9 Rialtacht íocaíochtaí leasa shóisialaigh

- 9.1** Ceanglaítear ar an Roinn Coimirce Sóisialaí (an Roinn) a chinntiú gur cuireadh an caiteachas a thabhaíonn sí i bhfeidhm ar na cuspóirí dár chuir Dáil Éireann an t-airgead ar fáil, agus go bhfuil a hidirbhearta airgeadais ag teacht leis na húdaráis faoina maítear gur tugadh fúthu. Meastar go bhfuil idirbhearta airgeadais 'rialta' nuair a shásaítear an dá cheann de na coinníollacha sin.
- 9.2** Tá aon íocaíochtaí a sháraíonn teidlíochtaí éilitheoirí faoi théarmaí scéimeanna leasa neamhrialta, dá réir sin. Tagann na híocaíochtaí siúd aníos mar gheall ar chalaois, earráid éilitheora nó earráid oifigiúil (féach larscríbhinn 9A).
- 9.3** Mar gheall ar an leibhéal caiteachais a thabhaíonn an Roinn gach bliain, d'fhéadfadh an Státchiste, a chistíonn Vóta 37 Coimirce Shóisialach, nó an Ciste Árachais Shóisialaigh (CÁS), a chistítear trí fháltais ranníocaíochta árachais shóisialaigh, a bheith thíos le caillteanas mór airgeadaíochta mar gheall ar theagmhas beag earráide agus calaoise amhrasta, fiú.
- 9.4** Thabhaigh an Roinn caiteachas ar fiú thart ar €20 billiún é gach bliain ó 2013 go 2019, faoi thart ar 80 scéim agus clár. D'imir an fhreagairt do phaindéim Covid-19 tionchar an-suntasach ar oibríochtaí na Roinne i rith 2020.
- **Scéimeanna éigeandála a thabhairt isteach:** Chistigh an Roinn caiteachas iomlán €9.1 billiún in 2020 maidir le ceithre scéim nua a tugadh isteach chun tacai a sholáthar do dhaoine aonair ar imir na srianta a cuireadh i bhfeidhm chun tionchair na paindéime a laghdú drochthionchar orthu. Chuir an Roinn dhá cheann de na scéimeanna — an íocaíocht dífhostaíochta paindéime (ÍDP) agus sochar breoiteachta breisithe (SBB) — i bhfeidhm. Rinne na Coimisinéirí loncaim dhá scéim eile — an scéim fóirdheontais shealadaigh pá (SFSP) agus an scéim fóirdheontais pá fostaíochta (SFPF) — a riar ach chistigh an Roinn iad.¹
 - **Rialuithe áirithe scéime a chur ar fionraí:** Áirítear le straitéis comhlíonta agus frithchalaoise na Roinne a chumhdaíonn an tréimhse 2019 go 2023 sraith chuimsitheach rialuithe agus beart atá dírithe ar chalaois agus earráid a chosc, a dhíspreagadh agus a bhrath. D'imir srianta oibríochtúla a forchuireadh i rith 2020 mar gheall ar Covid-19 tionchar ar chóras rialaithe na Roinne do scéimeanna reatha a chur i bhfeidhm.
- 9.5** In 2020, b'ionann ollchaiteachas na Roinne agus €31.3 billiún san iomlán, dar bhain €757 milliún le speansais riaracháin agus dar íocadh €717 milliún leis an gCiste Náisiúnta Oiliúna. Cuirtear miondealú ar fáil ar chaiteachas scéime i bhFíor 9.1.

¹ Tá freagracht ar na Coimisinéirí loncaim as SFSP agus SFPF a riar (agus a chomhlíonadh). Dá réir sin, is faoi na Coimisinéirí loncaim atá sé plé le cur i bhfeidhm rialuithe do na scéimeanna siúd.

Fíor 9.1 Caiteachas scéime Vóta agus CÁS in 2020

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

Nótaí: a Fágadh costais riaracháin Roinne as an áireamh.
 b Fágadh íocaíochtaí ó CÁS leis an gCiste Náisiúnta Oiliúna as an áireamh mar gheall gur suimeanna iad seo a bailíodh thar ceann na Roinne Oideachais go dtí an 21 Deireadh Fómhair 2020 agus a bailíodh ina dhiaidh sin thar ceann na Roinne Breisoidreachais agus Ardoideachais, Taighde, Nuálaíochta agus Eolaíochta.

9.6 Ba é scéim ÍDP agus SFSP ba chúis le comhréir mhór de na tacaí a bhain le Covid-19 in 2020. Nuair a dhéantar scrúdú ar shampla d'éilimh ÍDP, tugtar le fios gur dóchúil gur patrún ábhartha é an leibhéal d'íocaíocht neamhrialta don scéim sin in 2020. Cuirtear na torthaí ina leith sin i láthair i gcaibidil 11. Amhail deireadh Iúil 2021, shainaithin na Coimisinéirí loncaim fóirdheontais iomlána €311 mhiliúin, arb ionann é sin agus 11% d'eisíocaíocht iomlán SFSP, amhail a bheith inaisíochta, agus bhí €18 milliún le haisghabháil go fóill. Cuirtear na torthaí ina leith sin i láthair i gcaibidil 12.

Suirbhéanna rialaithe

9.7 Áirítear le straitéis comhlíonta agus frithchalaíoch na Roinne tabhairt faoi shuirbhéanna ar íocaíochtaí scéime chun an leibhéal d'íocaíocht iomarcach atá á dhéanamh a dheimhniú. Príomhthomhas é seo ar an rath a bhí ar an Roinn calaois agus earráid a chosc, a bhrath agus a dhíspreagadh ina híocaíochtaí scéime. Cabhraíonn na suirbhéanna leis an Roinn freisin rioscaí a bhaineann le scéim ar leith agus an gá atá le haon athruithe a dhéanamh ar na bearta rialaithe atá i bhfeidhm a shainaithint.

9.8 Is éard a bhaineann leis na suirbhéanna athbhreithnithe a dhéanamh ar shamplaí randamacha d'éilimh atá á n-íoc lena dheimhniú an bhfuil na faighteoirí i dteideal na híocaíochtaí atá á bhfaíl faoi láthair acu a fháil agus má tá, cé acu an bhfuil nó nach bhfuil na suimeanna cearta á n-íoc leo.

Modheolaíocht an tsuirbhé rialaithe

Déanann suirbhéanna rialaithe athbhreithniú ar idir 500 agus 1,000 éileamh, de ghnáth, a roghnaítear go randamach do gach scéim agus tá mar chuspóir acu meastachán a sholáthar — ar leibhéal muiníne 95% — ar an leibhéal d'íocaíocht mhícheart ag pointe ama ar leith. Is gnách go léirítear an méid seo a leanas sna suirbhéanna

- **an ollíocaíocht iomarcach** arb é luach iomlán na ró-íocaíochta a sainaithníodh
- **an ghlaníocaíocht iomarcach** ar ina leith a dhéantar coigeartú i dtaobh aistrithe chuig scéimeanna eile i gcásanna inar deimhníodh gur íocadh ní ba mhó le héilitheoir (agus/nó le duine cleithiúnach) ná a dteidlíochtaí ar an scéim a rinneadh a athbhreithniú, ach go raibh teideal acu d'íocaíocht eile leasa sochair.

Measann an Roinn gurb é an ghlaníocaíocht iomarcach a sainaithníodh an tomhas is cruinne ar an leibhéal d'íocaíocht iomarcach ar scéimeanna.

- 9.9** Níor tugadh faoi shuirbhéanna rialaithe maidir le roinnt scéimeanna reatha nó maidir leis na scéimeanna nua a bhaineann le Covid-19 a cuireadh i bhfeidhm in 2020.¹ Ina ainneoin sin, caitheadh formhór caiteachais scéime na Roinne in 2020 ar scéimeanna a bhí cumhdaithe ag suirbhéanna rialaithe a rinneadh le blianta beaga anuas (féach Fíor 9.2).

Fíor 9.2 Cumhdach suirbhéanna rialaithe^a, a léirítear mar chéatadán den chaiteachas foriomlán in 2020

Foinse cistithe	Mar % den chaiteachas ar scéimeanna reatha	Mar % den chaiteachas scéime iomlán (scéimeanna Covid-19 san áireamh)
Vóta	84%	56%
CÁS	90%	66%
Iomlán	87%	61%

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Nóta: a Cumhdach a sholáthair suirbhéanna rialaithe a foilsíodh ó Eanáir 2012.

Impleachtaí suirbhéanna rialaithe d'iniúchtaí

- 9.10** Léirítear i bhFíor 9.3 an caiteachas in 2020 ar scéimeanna Vóta agus CÁS ar tugadh faoi shuirbhéanna rialaithe ina dtaobh (uair amháin ar a laghad) ó 2012 agus an leibhéal d'íocaíocht neamhrialta a sainaithníodh. Tá éagsúlacht leathan ann sa leibhéal íocaíochtaí iomarcacha a aimsíodh i suirbhéanna.

- Maidir le scéimeanna atá cistithe ag an Vóta, seachas sochar linbh, arb íocaíocht uilíoch í (i.e. nach ndéantar tástáil mhaoiné air), is idir 0.6% de chaiteachas scéime (íocaíocht teaghlaigh oibre) agus 12.7% de chaiteachas scéime (cúnamh feirme) atá na rátaí measta de ghlaníocaíochtaí iomarcacha.

¹ Luaigh an Roinn, mar gheall go bhfuil deireadh á chur leis an scéim ÍDP de réir a chéile, gur beag tairbhe a bhainfeadh le suirbhé rialaithe a dhéanamh ar an scéim ÍDP maidir le rialuithe na scéime a leasú.

- Tá éagsúlacht ann chomh maith sa leibhéal íocaíochta iomarcaí i scéimeanna CÁS a ndearnadh suirbhé orthu. Is idir 0.7% (pinsean ranníocach baintrí/baintreach fir/páirtnéara shibhialta mharthanaigh) agus 6% (sochar breoiteachta) iad na rátaí measta glaníocaíochtaí iomarcacha do na scéimeanna seo.

9.11 Is ábhartha atá an leibhéal d'íocaíochtaí neamhrialta a aimsíodh i suirbhéanna rialaithe na Roinne. Dá réir sin, rinne mé tagairt i mo thuarascálacha iniúchta ar chuntas leithreasa 2020 do Vóta 37 Coimirce Shóisialach agus do ráitis airgeadais CÁS 2020 don leibhéal ábhartha neamhrialtachta d'íocaíochtaí scéime.

Fíor 9.3 Leibhéal measta d'íocaíochtaí neamhrialta i scéimeanna a bhí ina n-ábhar do shuirbhéanna rialaithe a foilsíodh idir 2012 agus 2021

Scéim ^a	Costas scéime in 2020 €m	Leibhéal measta de ghlaníocaíocht iomarcach ^b	Bliain foilsithe thorthaí an tsuirbhé
Sochar linbh	2,102	0.5%	2013
Liúntas míchumais	1,812	4.6%	2012
Liúntas cuardaitheora poist	1,657	8.3%	2021
Pinsean stáit (neamhranníocach)	1,049	6.5%	2019
Liúntas cúramóra	926	9.1%	2018
Íocaíocht teaghlaigh aontuismitheora	565	5.9%	2021
Íocaíocht teaghlaigh oibre ^c	377	0.6%	2016
Forlíonadh cíosa	133	6.0%	2014
Liúntas leasa forlíontach (BASI)	115	2.6%	2017
Cúnamh feirme	66	12.7%	2016
Liúntas fiontraíochta um fhilleadh ar obair	39	3.3%	2019
Pinsin stáit (ranníocach)	5,835	2.1%	2017
Pinsean ranníocach baintrí/baintreach fir/páirtnéara shibhialta mharthanaigh	1,587	0.7%	2014
Pinsean easláine	760	1.5%	2015
Sochar breoiteachta	593	6.0%	2015
Sochar cuardaitheora poist	416	1.6%	2012
		Scéimeanna atá cistithe ag an Vóta	
		Scéimeanna atá cistithe ag an gCiste Árachais Shóisialach	

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí. Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

- Nótaí:
- Ní chuirtear an suirbhé ar shochair teaghlaigh in 2016 san áireamh mar gheall nár bhain an suirbhé ach leis na tairbhíthe nach bhfuil íocaíocht leasa eile á fáil acu agus níorbh ionann iad ach 7% díobh siúd a bhfuil an pacáiste sochar á fháil acu. Scrúdaíodh scéimeanna ina raibh 62% eile d'fhaignteoirí sochair teaghlaigh ó 2016 ar aghaidh mar chuid de shuirbhéanna rialaithe don phinsean Stáit (ranníocach), an pinsean Stáit (neamhranníocach) agus liúntas cúramóra — measann an Roinn gurb é an ráta earráide maidir le teidlíocht do na pacáistí sochar do na scéimeanna ar a ndearnadh suirbhé 1.3% de réir luacha.
 - Is é glaníocaíocht iomarcach luach na n-íocaíochtaí iomarcacha lúide aistrithe chuig scéimeanna eile. Glaníocaíochtaí iomarcacha iad na figiúirí a thaispeántar a sainathnódh i suirbhéanna rialaithe mar chéatadán de luach iomlán na n-íocaíochtaí tacaíochta ioncaim a cuireadh san áireamh sna cásanna suirbhé.
 - Tugadh an forlíonadh ioncam teaghlaigh air seo roimhe seo.

Suirbhéanna rialaithe a foilsíodh le déanaí

Liúntas cuardaitheora poist

- 9.12** D'fhoilsigh an Roinn na torthaí a bhí ar shuirbhé rialaithe in Eanáir 2021 ar an scéim liúntais cuardaitheora poist. Scrúdaigh an suirbhé 900 éileamh a bhí á n-íoc in 2019 in dhá bhaisc — 602 éileamh in Aibreán 2019 agus 298 n-éileamh i Meán Fómhair 2019. Seo an chéad suirbhé 'rollach' a d'fhoilsigh an Roinn — luaigh an Roinn go ndéanfaí suirbhé ráithiúil ar bhaisceanna éileamh gach ráithe i mblianta amach anseo.
- 9.13** Dheimhnigh an suirbhé rialaithe gurbh ionann an leibhéal d'ollíocaíocht iomarcach agus 8.6% den chaiteachas ar na cásanna a rinneadh a shampláil.¹ Sainithníodh íocaíochtaí a sháraigh an teidlíocht i 17.1% de na héilimh ar a ndearnadh suirbhé. Mar thoradh ar aistriú go scéimeanna eile ar luach 0.3% den chaiteachas scéime, baineadh glanleibhéal íocaíochta iomarcaí 8.3% amach.²
- 9.14** Dheimhnigh an suirbhé rialaithe freisin gur sainithníodh ganníocaíocht i 2.3% de na héilimh a scrúdaíodh (ar chomhluach 0.4% den chaiteachas ar na cásanna a rinneadh a shampláil).
- 9.15** Is ard atá an leibhéal glaníocaíochta iomarcaí a bhraith an suirbhé — 8.3%. Thug an Roinn cuntas ar roinnt beart a mbeartaíonn sí tabhairt fúthu chun dul i ngleic leis na príomhrioscaí scéime a sainithníodh mar chuid den suirbhé agus chun feabhas a chur ar na rialuithe ar liúntas cuardaitheora poist (féach Fíor 9.4).

Fíor 9.4 Liúntas Cuardaitheora Poist — torthaí an tsuirbhé rialaithe agus athruithe ar rialú

Riosca scéime	Athruithe a bheartaítear ar an gcóras rialaithe
Níor chuir an t-éilitheoir an Roinn ar an eolas faoi athrú ar mhaoín	Eatramh uasta trí bliana idir athbhreithnithe d'éilítitheoirí a bhfuil maoín acu agus eatramh cúig bliana d'éilítitheoirí nach bhfuil aon mhaoín dhearbhaite acu a chur i bhfeidhm. Feachtas feasachta a chur ar siúl lena mheabhrú d'éilítitheoirí an Roinn a chur ar an eolas nuair a thagann athrú ar a maoín.
Riosca méadaithe a bhaineann le héilimh dhadéarmacha a íoctar trí EFT	Aonad Imscrúduithe Speisialta na Roinne a úsáid chun díriú ar earnálacha ardriosca, neamhchónaitheacht, agus oibriú comhreacha fad a bhíonn tacaíocht á héileamh.
Riosca níos airde de ró-íocaíocht ina n-áirítear fostaíocht ócáideach leis an éileamh	Úsáid teicnící anailísíochta sonraí a fhiosrú chun cuardaitheoirí poist ócáideacha is airde riosca a shainaithint (roghnaíodh thart ar 2,000 cás go luath in 2020, as ar baineadh coigiltí amach don Roinn mar thoradh ar 300 cás).
Dearbhú éilitheora nuair a bhíonn an t-éilitheoir pósta/ag comhchónaí agus/nó nuair a bhíonn cleithiúnaithe acu	Úsáid teicnící anailísíochta sonraí a fhiosrú chun feabhas a chur ar rátaí braite i measc scéimeanna.

Foinse: An Roinn Coimisce Sóisialaí

¹ Ba iad na príomhchúiseanna a bhí le híocaíochtaí iomarcacha maoín custaiméara (3.9% de chaiteachas scéime), mainneachtain an chustaiméara an t-eolas riachtanach a sholáthar (2.4% de chaiteachas scéime) agus mainneachtain na critéir incháilitheachta a shásamh (2.1% de chaiteachas scéime).

² Sainithníodh sa suirbhé rialaithe a rinneadh roimhe seo ar liúntas cuardaitheora poist, a foilsíodh in 2014, leibhéal glaníocaíochta iomarcaí 3.5%. Luaigh an Roinn nach féidir suirbhé rialaithe 2014 a chur i gcomparáid leis an suirbhé is déanaí mar gheall ar dhifríochtaí sa chur chuige modheolaíoch a úsáideadh nuair a tugadh faoi na suirbhéanna.

Íocaíocht teaghlaigh aontuismitheora

- 9.16** Chomh maith leis sin, d'fhoilsigh an Roinn na torthaí a bhí ar shuirbhé rialaithe ar an íocaíocht teaghlaigh aontuismitheora in Eanáir 2021. Scrúdaigh an suirbhé 600 éileamh a bhí á n-íoc i Lúnasa 2019.
- 9.17** Dheimhnigh an suirbhé rialaithe go ndearnadh íocaíocht iomarcach i 21% de na héilimh ar a ndearnadh suirbhé. Ba é an leibhéal measta ollíocaíochta agus glaníocaíochta iomarcaí 5.9% den chaiteachas ar na cásanna a sampláadh.^{1,2}
- 9.18** Dheimhnigh an suirbhé rialaithe gur sainaithníodh ganníocaíocht in 1.5% eile de na héilimh a scrúdaíodh (1.3% den chaiteachas ar na cásanna a rinneadh a shampláil).
- 9.19** Leagtar amach rioscaí na scéime agus na hathruithe a bheartaítear ar an gcóras rialaithe a eascraíonn as an suirbhé i bhFíor 9.5.

Fíor 9.5 Liúntas teaghlaigh aontuismitheora — torthaí an tsuirbhé rialaithe agus athruithe ar rialú

Riosca scéime	Athruithe a bheartaítear ar an gcóras rialaithe
Níor chuir an t-éilitheoir an Roinn ar an eolas faoi athrú ar mhaoín	Thug na bainisteoirí ábhartha oibríochtúla agus beartais faoi athbhreithniú ar thorthaí an tsuirbhé — áiríodh leis an athbhreithniú breithniú ar athruithe ar rialacha na scéime. I ndiaidh athbhreithniú a dhéanamh ar thorthaí an tsuirbhé, níl aon phleananna ag an Roinn na rialacha ná na beartais a athrú.
Bhain an fhoireann míthuiscint as rialacha na scéime	Atheisíodh treoir d'oifigigh bhreithiúnachta agus cigirí leasa shóisialaigh lena chinntiú gur cuireadh rialacha na scéime i bhfeidhm i gceart.
I gcás éilitheoirí atá 25 bliana d'aois nó níos sine, b'airde an riosca go raibh comhchónaí ar bun.	Tabharfar faoi athbhreithniú ar bheartas maidir le minicíocht na n-athbhreithnithe ar éilimh. Soláthróidh an t-aonad anailísíochta gnó samhlacha chun cabhrú le cásanna atá le hathbhreithniú a roghnú.

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

1 Ba iad na príomhchúiseanna a bhí le híocaíochtaí iomarcacha mainneachtain na critéir incháilitheachta a shásamh (2.4% de chaiteachas scéime), maoín mhícheart an chustaiméara (1.9% de chaiteachas scéime), agus mainneachtain an chustaiméara an t-eolas riachtanach a sholáthar (1% de chaiteachas scéime).

2 Sainaithníodh sa suirbhé rialaithe a rinneadh roimhe seo ar an scéim íocaíochta teaghlaigh aontuismitheora, a foilsíodh in 2012, leibhéal glaníocaíochta iomarcaí 2.7%. Luaigh an Roinn nach féidir torthaí shuirbhéanna rialaithe 2012 agus 2019 a chur i gcomparáid lena chéile mar gheall ar dhifríochtaí sa chur chuige modheolaíoch a úsáideadh.

- 9.20** Ní dóchúil go ndéanfaidh atheisiúint teorach d'oifigigh bhreithiúnachta chun dul i ngleic le míthuiscint a bhaint as rialuithe scéime ag foireann na Roinne feabhas mór a chur ar rialuithe — níor eascair ach 0.5% den 5.9% d'íocaíochtaí neamhrialta ó earráid oifigiúil. Maidir leis an riosca i leith comhchónaithe i measc éilitheoirí atá 25 bliana d'aois nó níos sine, is dóchúil go gcabhróidh obair an aonaid anailísíochta gnó le measúnú riosca a dhéanamh ar chásanna a roghnaíodh lena n-athbhreithniú.

Tionchar Covid-19 ar rialuithe scéime sa Roinn

- 9.21** Déantar an leibhéal measta d'íocaíocht neamhrialta a dheimhnítear i suirbhé rialaithe a thomhas nuair a bhíonn gníomhaíochtaí rialaithe na Roinne ag oibriú mar is gnách. D'imir Covid-19 tionchar ar chumas na Roinne roinnt dá gnáthrialuithe a oibriú ar a scéimeanna nuair a bhí iarratais nua á bpróiseáil agus tabhairt faoi ghníomhaíochtaí rialaithe eile d'éilimh a bhí á n-íoc. Luaigh an Roinn an méid seo a leanas maidir leis an mbliain 2020
- ba ghá an fhoireann a ath-implonú go forleathan chun tabhairt faoi obair eile ar tugadh tús áite di mar gheall ar an tionchar a d'imir srianta sláinte poiblí
 - d'imir srianta ar ghluaiseacht phearsanta agus ar idirghníomhú tionchar ollmhór ar an margadh saothair agus tháinig méadú ar dhífhostaíocht nach raibh súil leis dá bharr sin

- rinne bainisteoirí limistéar scéime, i gcomhar leis an Rúnaí Cúnta atá freagrach, cinntí maidir le rialuithe áirithe scéime a chur ar fionraí nó a chiorrú i ndiaidh breithniú a dhéanamh ar na rioscaí ábhartha, agus iad ag cloí a fheabhas agus ab fhéidir leis na srianta sláinte agus sábháilteachta.

9.22 Measann an Roinn go ndearna an córas rialaithe a oibríodh i rith 2020 an riosca i leith íocaíocht neamhrialta a íoslaghdú agus measadh gur chruthaigh aon chinn de na hathruithe a rinneadh ar phríomhrialuithe riosca íseal.

9.23 Tugtar achoimre in larscríbhinn 9B ar na hathruithe a rinneadh ar na príomhrialuithe i gcaitheamh 14 scéim mar gheall ar shrianta Covid-19 agus ar ghníomhartha na Roinne chun tionchar na n-athruithe a mhaolú agus na rialuithe siúd a chur ar bun an athuair. Rinne an scrúdú athbhreithniú ar na hathruithe a rinneadh ar phríomhrialuithe agus rinneadh measúnú ann ar thionchar na n-athruithe seo ar an leibhéal measta d'íocaíocht neamhrialta ag an scéim.

9.24 As ceithre scéim déag a measúnaíodh don scrúdú seo, deimhníodh nár dhóchúil go dtiocfadh méadú iontu ar an leibhéal íocaíochtaí neamhrialta ar leibhéal scéime mar gheall ar athruithe a rinneadh ar phríomhrialuithe mar thoradh ar Covid-19.

Ró-íocaíochtaí a aisghabháil

9.25 Nuair a dheimhníonn an Roinn go ndearnadh íocaíocht iomarcach, is féidir ró-íocaíocht a thabhairt chun solais. Cuireadh aisghabháil ró-íocaíochtaí ar fionraí i Márta 2020 agus cuireadh tús léi arís i Meitheamh 2020. Dheimhnigh an Roinn go ndearnadh na híocaíochtaí iomarcacha a shainaithin an Roinn in 2020 a athbhreithniú agus a thabhairt chun solais mar ró-íocaíochtaí, sa chás gur chúil.

Rialuithe ar an scéim sochair breoiteachta bhreisithe

9.26 Tá an scéim sochair breoiteachta bhreisithe ar cheann de na scéimeanna nua a bhaineann le Covid-19 a tugadh isteach i Márta 2020. Níor cuireadh an scéim sin san áireamh san athbhreithniú a rinneadh sa scrúdú ar phríomhrialuithe ar scéimeanna reatha a athraíodh in 2020. Bhí an scéim ar fáil d'fhostaithe agus daoine féinfhostaithe nach bhféadfadh oibriú sa ghearrthéarma mar gheall go raibh Covid-19 orthu nó go raibh deimhniú leighis acu a mhol dóibh féinleithlisiú nó srian a chur ar a ngluaiseachtaí. Ba é caiteachas scéime in 2020 €57 milliún. Mar chuid den iniúchadh ar ráitis airgeadais an Chiste Árachais Shóisialaigh do 2020, tugadh faoi athbhreithniú ar an scéim sochair breoiteachta bhreisithe. Dheimhnigh an t-iniúchadh nár seiceáladh stair ranníocaíochtaí ÁSPC le déanaí de chuid éilitheoirí sular tosaíodh ar an éileamh a íoc, agus d'eascair baol i leith íocaíocht neamhrialta dá bharr, sa chás nár shásaigh éilitheoirí na coinníollacha incháilitheachta. Luaigh an Roinn go dtabharfadh sí faoi anailís ar roinnt custaiméirí ardriosca a bhfuil SBB á fháil acu lena n-incháilitheacht a dheimhniú.¹

¹ Chun go mbeidh an t-éilitheoir incháilithe sochar breoiteachta breisithe a fháil, caithfidh ranníocaíocht cháilitheach árachais shóisialaigh amháin ar a laghad a bheith íoctha acu sna ceithre seachtaine díreach sular éiligh siad an íocaíocht agus caithfidh teastas dochtúra ó dhochtúir tacú le héilimh — is gnách go ndéantar íocaíocht ar feadh fad dhá sheachtain, agus bíonn fad uasta íocaíochta 10 seachtaine ann faoi chúinsí eisceachtúla.

Conclúidí

Íocaíochtaí iomarcacha ábhartha

- 9.27** Tugtar le fios san fhianaise atá ar fáil gurb ann do phatrún ábhartha íocaíochtaí a sháraíonn teidlíochtaí éilitheoirí faoi go leor scéimeanna leasa. Deimhníodh é sin tríd an leibhéal íocaíochtaí neamhrialta a aimsíodh sna suirbhéanna rialaithe is déanaí ón Roinn.
- 9.28** Rinne an Roinn athruithe ar an gcóras rialaithe tar éis suirbhéanna rialaithe a fhoilsiú go luath in 2021 ar an scéim liúntais cuardaitheora poist agus ar an íocaíocht teaghlaigh aontuismitheora. Is ard atá na leibhéil d'íocaíocht neamhrialta a sainaithníodh ar an dá shuirbhé agus beidh ar an Roinn athbhreithniú a dhéanamh ar thionchar na n-athruithe a bheartaítear ar an timpeallacht rialaithe lena chinntiú gur laghdáíodh an riosca go ndéanfaí íocaíocht iomarcach. Is dóchúil go laghdóidh na hathruithe a bheartaítear a dhéanamh ar an scéim liúntais cuardaitheora poist an leibhéal d'íocaíochtaí neamhrialta. Braitheann na hathruithe ar rialuithe na híocaíochta teaghlaigh aontuismitheora go príomha ar úsáid níos fearr a bhaint anailísíocht sonraí.

Tionchar shrianta Covid-19 ar rialuithe scéime

- 9.29** D'imir Covid-19 tionchar ar chumas na Roinne roinnt dá gnáthrialuithe a oibriú ar a scéimeanna nuair a bhí iarratais nua á bpróiseáil nó tabhairt faoi ghníomhaíochtaí rialaithe d'éilimh a bhí á n-íoc. Mar thoradh air sin, cuireadh rialuithe scéime ar fionraí nó rinneadh iad a chiorrú ar feadh tréimhse. D'aithin an Roinn gur tháinig méadú ar an riosca i leith íocaíocht neamhrialta dá thoradh sin, ach mheas sí go bhfuil an éifeacht i leith caiteachas scéime ríbhéag.
- 9.30** Rinne an scrúdú athbhreithniú ar na hathruithe a rinneadh in 2020 ar na príomhrialuithe ar scéimeanna reatha agus rinneadh measúnú ann ar thionchar na n-athruithe sin ar an leibhéal measta d'íocaíocht neamhrialta do na 14 scéim arb ionann iad agus formhór de ghnáthchaiteachas na Roinne. Bhí an scrúdú ar aon dul leis an measúnú a rinne an Roinn a dheimhnigh nach dóchúil gur imir na hathruithe rialaithe tionchar suntasach ar ráta na n-íocaíochtaí neamhrialta do na scéimeanna.
- 9.31** Ní dóchúil go ndearna go leor de na hathruithe ar ghníomhaíocht rialaithe na Roinne in 2020 mar gheall ar shrianta Covid-19, ar a laghad sa ghearrthéarma, an leibhéal íocaíochtaí a sháraigh teidlíochtaí a mhéadú go suntasach. Ina ainneoin sin, ba cheart gnáthrialuithe a chur i bhfeidhm athuair a luaithe agus is féidir, agus díriú á leagan ar scéimeanna ardluacha ar dtús.

Íocaíochtaí iomarcacha ar scéimeanna sealadacha Covid-19

- 9.32** Nuair a dhéantar scrúdú ar shampla d'éilimh ÍDP, tugtar le fios gur dóchúil gur patrún ábhartha é an leibhéal d'íocaíocht neamhrialta don scéim sin in 2020. Cuirtear na torthaí ina leith sin i láthair i gcaibidil 11. Amhail deireadh Iúil 2021, shainaithin na Coimisinéirí Ioncaim fóirdheontais iomlána €311 milliún, arb ionann é sin agus 11% d'eisíocaíocht iomlán SFSP, amhail a bheith inaisíoctha, agus bhí €18 milliún le haisghabháil go fóill. Cuirtear na torthaí ina leith sin i láthair i gcaibidil 12.
- 9.33** Mar chuid den iniúchadh ar ráitis airgeadais an Chiste Árachais Shóisialaigh do 2020, tugadh faoi athbhreithniú ar an scéim sochair breoiteachta bhreisithe — b'ionann an caiteachas in 2020 agus €57 milliún. Dheimhnigh an t-iniúchadh nár seiceáladh stair ranníocaíochtaí ÁSPC le déanaí de chuid éilitheoirí sular tosaíodh ar na héilimh a íoc, agus d'eascair baol i leith íocaíocht neamhrialta dá bharr, sa chás nár shásaigh éilitheoirí na coinníollacha incháilitheachta. Luaigh an Roinn go dtabharfadh sí faoi anailís ar roinnt custaiméirí ardriosca a bhfuil SBB á fháil acu lena n-incháilitheacht a dheimhniú.

Iarscríbhinn 9A

Íocaíochtaí neamhrialta a chatagóiriú:

- **Calaois amhrasta** — sa chás go bhfuil amhras ann go gcuireann éilitheoir ar íocaíochtaí leasa eolas neamhiomlán nó míchruinn ar fáil d’aon turas maidir le héileamh nó go mainníonn sé/sí d’aon turas an Roinn a chur ar an eolas faoi athruithe ábhartha a tháinig ar chúinsí (ar nós méadú ar mhaoin nó athrú ar riocht sláinte) a dhéanann difear d’éileamh atá á íoc.
- **Earráid éilitheora** — a thagann chun cinn nuair a chuir an t-éilitheoir eolas míchruinn nó neamhiomlán ar fáil nó nuair a mhainnigh sé/sí athrú ábhartha ar chúinsí a thabhairt le fios, ach nach bhfuil aon intinn chalaoiseach ann i dtaobh an éilitheora.
- **Earráid oifigiúil** — sa chás go n-íoctar sochair go mícheart mar gheall ar neamhghníomhaíocht, moill nó botúin a rinne foireann na Roinne.^{1,2}

1 I gcásanna áirithe, mar gheall ar earráid éilitheora agus oifigiúil, tarlaíonn go bhfaigheann éilitheoirí suim atá níos lú ná mar an tsuim a bhfuil siad ina teideal (ganníocaíocht).

2 Sa chás gur tugadh faoin athbhreithniú deireanach ar éileamh breis agus cúig bliana roimhe seo (nó trí bliana roimhe seo i gcás scéimeanna ar aois oibre), déantar an chás a chatagóiriú mar earráid oifigiúil.

Iarscríbhinn 9B

Fíor 9B.1 Athruithe a bhaineann le Covid-19 ar phríomhrialuithe scéimeanna leasa, de réir scéime

Catagóir/ainm na scéime (caiteachas 2020)	Athruithe ar phríomhrialuithe ar scéimeanna
Pinsin	
Pinsean stáit ranníocach (€5.8 billiún)	Chuir an Roinn athbhreithnithe ar incháilitheacht d'éilítioirí neamhchónaithe ar fionraí ó Mhárta 2020 go Bealtaine 2021. Éilítioirí neamhchónaithe iad thart ar 12% de na 450,000 éilítioirí agus meastar gurb iad an grúpa riosca is airde — rinne 4.2% de na héilítioirí neamhchónaithe íocaíochtaí neamhrialta sa suirbhé rialaithe deireanach a rinneadh ar an scéim seo. Faoi chóras rialaithe na Roinne, rinneadh athbhreithniú ar an gcúigiú cuid d'éilimh neamhchónaithe gach bliain. Is ionann seo agus thart ar 10,000 athbhreithniú gach bliain, agus beagán de bhreis ar 2% den daonra iomlán éilítioirí.
Pinsin stáit neamhranníocach (€1 billiún)	I gcás éileamh atá á n-íoc, bhí 12,000 athbhreithniú ar rialú beartaithe don bhliain 2020, rud arb ionann é agus thart ar 13% den daonra éilítioirí. Tugadh faoi bheagán de bhreis ar leath de na hathbhreithnithe ar rialú a beartaíodh.
Pinsean ranníocach baintrí/baintreach fir/páirtnéara shibhialta mharthanaigh (€1.6 billiún)	Mar gheall ar shrianta ar ghluaiseacht phearsanta, fágadh éilítioirí a bhí 70 bliain d'aois nó níos sine as an áireamh ó na hathbhreithnithe a rinneadh ar incháilitheacht leanúnach in 2020 — ní mheastar go bhfuil na héilítioirí sin sa chatagóir ardriosca — rinneadh íocaíochtaí neamhrialta le 0.7% d'éilítioirí sa suirbhé rialaithe deireanach a rinneadh ar an scéim seo. Cuirtear na cohóirt aoise go léir san áireamh in athbhreithnithe in 2021.
Tacaíocht ioncain do dhaoine atá in aois oibre	
Liúntas cuardaitheora poist (€1.7 billiún) Sochar cuardaitheora poist (€0.4 billiún)	Ní raibh ar iartrasóirí a chuir éilimh nua isteach a bheith cláraithe ó thaobh SAFE2 (próiseas fíoraithe aitheantais) ó lár mhí an Mhárta 2020, mar gheall ar shrianta ar ghluaiseacht phearsanta) — dámhadh 10,250 éileamh ar liúntas cuardaitheora poist agus 16,000 éileamh ar shochar cuardaitheora poist in 2020 sa chás nár buaileadh leis an éilítioirí i bpearsa. Ní raibh thart ar 4,600 (breis agus 3%) d'éilítioirí liúntais cuardaitheora poist agus 6,300 (15%) d'éilítioirí sochair cuardaitheora poist cláraithe i dtaobh SAFE2 ag deireadh mhí na Nollag 2020 — tá an Roinn ag oibriú ó dheireadh Iúil 2021 chun na héilítioirí eile a chlárú ó thaobh SAFE2. Gnáthrialú is ea go n-iarrrtar ar éilítioirí áirithe a bhfuil íocaíocht á fáil acu siníu ag oifigí áitiúla ar bhonn tréimhsiúil: cuireadh siníu ar fionraí ó lár mhí an Mhárta 2020, mar gheall ar an laghdú ar an dóchúlacht go rabhtas ag oibriú, nuair a chuirtear an tionchar a d'imir Covid-19 ar an margadh saothair san áireamh. Bhí 8.3% d'íocaíochtaí liúntais cuardaitheora poist agus 1.6% d'íocaíochtaí sochair cuardaitheora poist neamhrialta de réir na suirbhéanna rialaithe deireanacha a rinneadh — ba é ceann de na príomhchúiseanna le híocaíochtaí neamhrialta nár chuir éilítioirí liúntais cuardaitheora poist an Roinn ar an eolas faoi athrú ar mhaoin.
Íocaíocht teaghlaigh aontuismitheora (€565 milliún)	Príomhrialú na scéime seo is ea go ndéantar athbhreithniú bliantúil ar na héilimh go léir. Níor tugadh faoi na hathbhreithnithe siúd in 2020. Is é an chúis is coitianta le híocaíocht neamh-incháilithe ná maoin mhícheart — bhí 5.9% de na híocaíochtaí neamhrialta sa suirbhé rialaithe deireanach a rinneadh ar an scéim.
Sochar máithreachais (€258 milliún)	Thug ball foirne ar ghrád níos ísle faoi sheiceálacha rialaithe cáilíochta ó lár mhí an Mhárta 2020 ar leibhéal laghdaithe agus níos déanaí ná mar is gnách le cruinneas próiseála éileamh nua a chinntiú.

Fíor 9B.1 Athruithe a bhaineann le Covid-19 ar phríomhrialuithe scéimeanna leasa, de réir scéime (ar lean)

Tacaíocht fostaíochta do dhaoine atá in aois oibre

Clár fostaíochta pobail (FP) (€341 mhilliún)	Mar gheall ar shrianta ar ghluaiseacht phearsanta ó lár mhí an Mhárta 2020 ar aghaidh, íocadh le rannpháirtithe agus maoirseoirí FP i rith tréimhsí dianghlasála gan bheith orthu freastal ar a n-áiteanna oibre.
---	---

Tacaí do leanaí

Sochar línbh (€2.1 billiún)	Bhí ar gach éilíteoir nua ó lár mhí an Mhárta 2020 a n-iarratas a sheoladh ar líne seachas i bpearsa, rud a laghdaigh an dearbhú go raibh cónaí ar an éilíteoir sa Stát. Tugadh faoi athbhreithnithe rialaithe ar 36% de na héilíteoirí in 2020 agus ba é an líon iomlán athbhreithnithe 229,000 ceann. Ba lú é sin ná an sprioc atá cothrom le thart ar 50% a leagtar amach i gcóras rialaithe na Roinne — rinneadh iocaíochtaí neamhrialta le 0.5% d'éilíteoirí sa suirbhé rialaithe deireanach a rinneadh ar an scéim seo.
--------------------------------	---

Breiteacht, míchumas agus cúramóirí

Liúntas míchumais (€1.8 billiún)	Cuireadh athbhreithnithe leighis agus tástáil mhaoine i bpearsa ar fionraí i Márta 2020 agus níor atosáíodh orthu go fóill amhail deireadh Mheithimh 2021. Cuireadh tús le measúnuithe leighis ar an nguthán i Meitheamh 2020 chun maolú a dhéanamh ar an tionchar a tháinig as gan tabhairt faoi mheasúnuithe leighis i bpearsa.
Liúntas cúramóra (€926 mhilliún) agus sochar cúramóra (€49 milliún)	Cuireadh gníomhaíochtaí rialaithe ar éilimh a bhí á n-íoc, cosúil le hathbhreithnithe leighis agus tástáil mhaoine, ar fionraí i Márta 2020 agus cuireadh tús leo arís i Meitheamh 2020 — tugadh faoi 69% de na 6,000 athbhreithniú a beartaíodh a dhéanamh in 2020. Faoi chóras rialaithe na Roinne, déantar athbhreithniú gach bliain ar 6.5% de na héilíteoirí go léir.
Sochar breiteachta (€593 milliún)	Níor tugadh faoi aon mheasúnuithe leighis i bpearsa ó Mhárta 2020 ar aghaidh. Cuireadh tús le measúnuithe ar an nguthán i Meitheamh 2020 — measann measúnóirí leighis na Roinne gur modh daingean measúnaithe iad measúnuithe ar an nguthán. Tháinig laghdú ar an ráta ar ar measadh go raibh éilimh a athbhreithníodh neamh-incháilithe anuas ó 12% in 2019 go níos lú ná 6% in 2020. Braitheadh ráta neamh-incháilitheachta 21% de na héilimh trí mheasúnuithe ar an nguthán ó Shamhain 2020 go lár mhí Iúil 2021.

Scéimeanna eile

Forlíonadh cíosa (€133 mhilliún)	Áirítear leis na rialuithe caighdeánacha ar an scéim seo a sheiceáil gur ghá go raibh cíos á íoc ag an éilíteoir ar feadh sé mhí sa réadmhaoín (lena chinntiú go raibh an cíos laistigh den mhaoín) agus cuairteanna ar áiteanna cónaithe a thabhairt — cuireadh na rialuithe sin ar fionraí ó lár mhí an Mhárta 2020 agus tá siad ar fionraí go fóill amhail deireadh Mheithimh 2021.
-------------------------------------	--

Foinse: Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste